Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ṿinṭer

Brenner, Yôsēf Ḥayyîm
ברנר, יוסף חיים

Ṿarshe, 1936

י. ח. ברענער

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8203

Visual Library

י. ח. ברענער

ס'איז באמת אַן עוולה, וואָס אַט דער יידישיסטער צווישן די העברעישע שרייבער, דער מענטשלעכסטער צווישן די יידישע קינסטלער איז פאַרבליבן מיטן רוב פון זיינע ווערק פרעמד און ווייט דעם יידיש-לייענער. אָנגעהויבן פון זיין ראָמאַן „בחורף" ביז זיין לעצט ווערק „שכול וכשלון" האָט ער, ווי זעלטן-ווער פון די העברעישע און יידישע שרייבער, אַרויסגעבראַכט די אינעווייניקסטע גראַנגלענישן פון דער יידישער אינטעליגענץ אין איר שווערן בלאָנקען און בלאָנדזשען אין די צוויי-דריי צענדליקער יאָרן, — פון אָנהייב ציוניזם און יידישן סאָציאַליזם ביז 1921, — ווען אַ מערדערישע האַנט האָט געמאַכט אַ סוף צו זיינע יאָרן-ליידן. און נישט נאָר אין זיינע ראָמאַנען-דערציילונגען, אויך אין זיינע הונדערטער אַרטיקלען און נאָטיצן, געשריבן ביי פאַרשידענע געלעגנהייטן, טרעפן מיר זיך אָן אויף דעם גייסטרייכן און טיף-יידישן קינסטלער-דענקער.

איך ווייס נישט נאָך אַ שרייבער ביי אונז, וועלכער האָט ווי ברענער פאַרשטאַנען דעם גאַנצן טראַגיזם, דעם ווייטיק פון די מאַסן, וואָס רייסן זיך צו אַ נאָרמאַל לעבן ביי די סאַמע אומנאָרמאַלסטע, אוממענטשלעכסטע באַדינגונגען. געקוקט דעם טייוול אין סאַמע גערזיכט אַריין, האָט ער וועגן דעם גערעדט אָפֿן, אויפריכטיק, נישט געשוינט זיך און אַנדערע. ברענערס ווערק וואָלטן געקאָנט און געדאַרפט זיין אין דער יידישער ליטעראַטור, שטאַם-ווערק, פון וועלכע מען וואָלט געקאָנט לערנען און לערנען.

ברענער און זיינע ווערק פאַרדינען נישט און פאַרשלאָפן נישט, זיי ריידן, זיי רעגן כסדר, זיי וועקן דאָס געוויסן, זיי מאָנען, זיי רופן. און דאָס גראָד איז אַזוי וויכטיק פאַר אונזער יידישער ליטעראַטור.

יוסף חיים ברענער איז געבוירן אין 1881 י. אין נאָוואָמלין, אוקראַינע, ביי אַן אָרעמען מלמד. צו פערצן יאָר אוועק לערנען אין ישיבה. 1897 קומט ער קיין ביאַליסטאָק, וויל ווערן אַ בעל-מלאכה, פרוווט אַרבעטן ביי אַ סופר, 1898 פאָרט ער אַריבער קיין האָמעל, דערנענטערט זיך צו דער אַרבעטער-באַוועגונג, באַטייליקט זיך אין דעם האָמעלער בונדישן אָרגאַן „דער קאַמף", באַקענט זיך מיט דער רוסישער און דייטשער ליטעראַטור, געפינט זיך אונטער דער השפעה פון שאָפּענהויער און ניצשע. ער דעביוטירט מיט אַ דערציילונג „פת לחם" אין „המליץ" (1900). דאָס זעלבע יאָר גיט ער אַרויס אין „תושיה"

אַ באַנד העברעישע נאָװעלן „מעמק עכור״. 1902 פֿאַרעפֿנטלעכט דעם ראָמאַן „בחורף״ און 1904 „מסביב לנקודה״.

מיטן אויסברוך פֿונם רוסיש־יאַפּאַנישן קריג איז ער אַנטלאָפֿן פֿון מיליטער, װוּ ער האָט דעמאָלט געדינט, מ׳האָט אים געכאַפּט און מיטן עטאַפּ געשיקט אין זײַן הײמשטאָט (באַשריבן אין „מא׳ עד מ״). אין באָברויסק האָט אים אַ גרופּע בונדיסטן אָפּגעשלאָגן פֿון דער װאַך. ברענער פֿאַרלאָזט רוסלאַנד, קומט קײן לאָנדאָן, גיט אַרויס דעם זשורנאַל „המעורר״, װאָס ער אַלײן רעדאַקטירט, זעצט און פֿאַרשפּרײט. צװישן פֿאַרשידענע נאָװעלן און אַרטיקלען אָפּגעדרוקט דאָרט זײַן דראַמע „מעבר לגבולין״, װוּ ער שילדערט דאָס ײדישע לעבן פֿון װײטשעפּל. 1902, נאָך אַ רײע װאָגלענישן איבער פֿאַרשידענע לענדער פֿאָרט ברענער אַריבער קײן פּאַלעסטינע, פּרוּװט זיך דאָרט אײַנאָרדענען װי אַן אַרבעטער. באַטײליקט זיך אין „הפּועל הצעיר״, אין „אחדות״, פֿאַרעפֿנטלעכט גרעסערע דערצײלונגען און ראָמאַנען: „בין מים למים״ (1910), „מכאן ומכאן״ (1911), „עצבים״ (1911) און לסוף זײַן „שכול וכשלון״. ער װערט שטאַרק באַליבט און פֿאַרערט בײַ דער ארץ־ישׂראל־יוגנט און אַרבעטער. 1921 באַזעצט ער זיך אין תּל־אביב און דעם ערשטן מײַ בעתן פּאָגראָם אין יפֿו, קומט ער אום פֿון מערדערישע הענט.

אין זײַנע װערק שילדערט ער די נױט און עלנט פֿון דער ײדישער אַרעמקײט און די לײדן און מאַטערנישן, מאַטעריעלע און גײַסטיקע, װאָס די פֿול־געפּרוּװטע ײדישע אינטעליגענץ איז אויסגעשטאַנען פֿאַר דער לעצטער תּקופֿה. מיט אויסזיכטסלאָזן פּעסימיזם זענען דעריבער דורכגעדרונגען זײַנע הויפּטװערק, װוּ אין פֿאַרשידענע געשטאַלטן טרעט פֿאַר אונז אַרויס אײנער און דער זעלבער טיפּ, דער ביז לעצט פֿאַרצװײפֿלטער, ײדישער אינטעליגענט. נאָר אײניקע פֿון זײַנע שאַפֿונגען פֿאַרמאָגן די עפּישע רויִקײט, אַלע איבעריקע זענען געשריבן אין אַן אויפֿגערעגטן, אומרויִקן צושטאַנד, זענען אַזױ װי טאָג־ביכער, װוּ ס׳איז אַלץ אויף דער הײסער מינוט פֿאַרצײכנט. װי דער אינהאַלט, אַזױ אויך זײַן סטיל און זײַן שפּראַך איז אומרויִק, גערײצט. זײַן העברעיש איז פֿון שטיקער ײדיש, ריסן פֿון לעבעדיקער װירקלעכקײט. ברענער איז שטאַרק סוביעקטיװ אין אויסטײַטשן די געשעענישן און געשטאַלטן. דער אויטאָביאָגראַפֿישער עלעמענט פֿאַרנעמט אַ װיכטיקן פּלאַץ אין זײַנע װערק. זײ גיבן איבער די גלגולים פֿון זײַן װאָגלענדיקער נשמה אין דער ײדישער װעלט.

ג. מ.

* *
*

איך האָב מיר צוגעגרייט אַ העפט גלאַטיק פּאַפּיר און איך רעכן שרייבן עטלעכע נאָטיצן און בילדלעך פון „מיין לעבן“ —

„מיין לעבן“ — אין גענצנפּיסלעך: קיין צוקונפט און קיין געגנוואַרט האָב איך דאָך נישט; פאַרבלייבט בלויז די פאַרגאַנגענהייט —

די פאַרגאַנגענהייט!.. ווען עמיצער וואָלט געהערט דאָס לעצטע וואָרט, וואָלט ער זיכער געמיינט, אַז עפּעס שרעקלעכע געשיכטעס האָב איך צו דערציילן פון מיין „פאַרגאַנגענהייט“, עפּעס אַ גרויזאַמע טראַגעדיע, אַ האַרצרייסנדיקע און מוח־דערשיטערנדיקע —

אָבער סאיז דאָך נישט אזוי! אויך אין מיין פאַרגאַנגענהייט זענען דאָך נישטאָ קיין אינטערעסאַנטע געשיכטעס, קיין פאַרכאַפּנדיקע מעשיות, קיין שרעקלעכע טראַגעדיעס; נישטאָ קיין מאָרדן, נישט קיין ליבע־קאָנפליקטן, און אפילו נישט קיין לאָטעריע־געווינסן און פלוצימדיקע ירושות; סזענען דאָרט פאַראַן מענטשן־שאָטנס, טונקעלע וויזיעס, באַהאַלטענע טרערן, זיפצן...

מיין פאַרגאַנגענהייט איז נישט קיין פאַרגאַנגענהייט פון אַ העלד פשוט דערפאַר, ווייל איך אַלייז בין נישט קיין העלד.

איך בין אַ בחור אַ מלמד אין דעמדאָזיקן דאָרף.

און פונדעסטוועגן, כאָטש איך בין נישט קיין העלד, ווייל איך פאַרשרייבן דידאָזיקע פאַרגאַנגענהייט מיינע, די פאַרגאַנגענהייט פון מיין נישט-העלדישקייט. די פאַרגאַנגענהייט פון די העלדן ווערט באַשריבן פאַר דער וועלט און מערודערט אויף מיט איר די וועלט; מיין פאַרגאַנגענהייט, די פאַרגאַנגענהייט פון אַ נישט-העלד, שרייב איך פאַר מיר און אין דער שטיל.

און אפילו אַזא הקדמה געניגט.